

„tenyered melegében / hiányoddal / alszom el”

Kovács katáng Ferenc új kötetéről

E szép lírai idézetet választottam mottóul Kovács Katáng Ferenc új kötetét bemutatandó. A *Soha ne kérj bocsánatot* című könyv a szerző lírai életművébe enged bepillantást. Eddig is ismeretes volt, hogy a novelláskötetekbe versek is bekeverültek, de a színdarabok, a drámaértelmezések, a sok-sok norvégból lefordított mű után, most először jelentkezett csak és kizárólag versekből összeállított könyvvel.

A fentebb idézet néhány sor nemcsak frappáns megfogalmazásával, aforisztikus tömörségével fogott meg, hanem egyben igen jól összefoglalja azt a szemléletet, világlátást, amely az egész kötetre jellemző. A kapcsolatoknak, az emberi viszonyoknak, az érzelmeknek az életben betöltött igen fontos szerepére utal ezzel: a kötődések még akkor is döntő szerepet kapnak létezésünkben, ha csak hiányukkal vannak jelen. Akkor is szívet melengető, jó közérzetet adnak, ha nincsenek is szeretteink a közelünkben, vagy netán még az élők sorában sem. Minden kötelék, amelyet valaha létesítettünk meghatározó, egész életünkre kiható szerepet játszik.

Ezért van az, hogy a kötet a *társak* szónak a körbejárására vállalkozik. Az úti-társak az életúton kísérik az embert, néha elmaradnak, újak csapódnak mellénk, de bizonyos szakaszokban együttes élményekben volt részünk. Ezért váltak életünk kitörölhetetlen részeivé. Kovács Ferenc eddigi munkásságában is igen jelentős teret adott az eddig megtett éveknek, a hagyományoknak, az emlékeknek. De meglett fejjel rá kell jönnie, hogy egyre kevesebb már az ismerős, a barát, akivel az „emlékszel” varázsszavával fel lehet idézni a múltat, hiszen „hült nyomokban lépsz/ a múlt kifogy / hátad megett” (TÁRSAM MINDIG XIII.). Éppen ezért vállalkozott most e lírai kötetben olyan visszatekintésre, amely a jelenre koncentrált, de a jövőt is megcélozza.

Az ajánlások Kovács Ferenc kötetében mindig fontos részt képeznek. A két utóbbi novelláskötet Nyíregyházának, a szülővárosnak, az iskoláinak és tanárainak volt dedikálva. Jelen esetben e mű Ágnesnek és Dávidnak címzett. Ágnesnek, a feleségének és Dávidnak, a fiának. A vallomás mellett az összegzés, az útravaló összeállítása is a kötet célja. A „honnan és hová?” kérdésre ad most a legközelebbi családtagoknak választ, és természetesen mindezt az olvasóval is megosztja.

Soha ne kérj bocsánatot, szól a címlapon, így felkiáltójel nélkül. A kötet nyitó versének utolsó sorából véve e szentenciát. Akár életfilozófiának is beillene, hiszen ezzel arról vall, hogy semmit nem bánt meg: az eddigi tettek, utak, vágyak, érzések mind-mind vállalhatóak. Mindez annak a kinyilvánítása, hogy minden úgy volt helyes, ahogy megtörtént. Nem kell és nem is érdemes semmit sem szégyelleni. Felesleges és hiábavaló úgy is a késő bánat: az ő eddigi élete, úgy ahogy

volt vállalható. „Daccal, göggel” és némi meglegedettséggel is. Nincs mód, de nem is érdemes módosítani.

Ezért most a számbavétel, a számadás. A kötet felosztása az eddigi életutat követi: az első a múlt, a Társak voltak, majd a jelen, amelyet a közelmúlt, égtájakhoz kötött színei és árnyékai, baráti szálaí adnak: a Társak délen és a Társak északon ciklus. S végül a Társam mindig, amely a folyamatos múlt, jelen és jövő, a Kedves közellétéről szóló sorok, amelyek még a távoli jövőben vizionált halált is az ő segítségével képzei el. Nem tud élni sem, halni sem nélküle – szól a forró vallomás: „csak / reményleni merem / akkor fogod majd a kezem.” (Utószó) S hogy ezt az óhajt mennyire komolyan gondolja, azzal is bizonyítja, hogy egyedül ennek adott önálló címet. (Talán nem lett volna baj, ha a többi vers is – a dedikációk mellett – kapott volna valami eltérő megkülönböztetést a ciklus elnevezésen és a számozáson kívül.)

A korábbi kötetekben, az emberi kapcsolatokról ír. A múltat, amely meghatározza a jelent is kötelekek, különböző rendű és rangú viszonyok hálózták be, amelyek már emlékek ugyan, de Kovács erős késztetést érez folyamatosan, hogy beszámoljon róluk. Most a déli és északi tájakhoz, emberekhez kapcsolódó érzelmek bemutatására is sor kerül.

Többször alkalmazza a számára oly kedves jelenetező technikát, szinte kiszerepezi a szöveget, jelenetek, párbeszéddek tűnnek fel a versek során. Az önmegszólító formát is kedveli, egyes szám második személyben szól gyakran saját magához. Nagyon kedveli azt a lehetőséget, amikor megszólítja barátját, kedvesét. Néhol vissza is szól az illető, vagy akár veszekedéseket, civódásokat is olvashatunk. (TÁRSAM MINDIG IX, vagy a TÁRSAM MINDIG XII. hosszú verse.) De ha vallomást ír, akkor is ezt a megszólító formulát használja: „ha fálnak fordulok / a Te hangodat hallom” (TÁRSAM MINDIG XI.)

Most is, mint korábban, egy nagyon sajátos képi technikával dolgozik. Nyilván a sok-sok filmélmény, filmes tanulmány eredményezi az apró képekből sajátos montázstechnikával előállított képek sokaságát. Rendkívül kedveli a rövid, képekből vagy akár néhány szóból álló verseket, szinte arabeszkyszerű szépség kerekedik mindebből. Például: „mint borostyánkő / vagy kékeszöld árny / a tavaszi halál.” (TÁRSAK ÉSZAKON IV.)

Ahogy egy szép képében mondja: a cserepek mozaikdarabkáival is visszaidézhető az emlék vagy egy apró töredéke. A kicsiny, a törött is tükrözheti az egészet. Sok – sok illanó hangulat, emlék elevenedik meg láttató képekkel nemcsak a TÁRSAK VOLTAK, tehát az elhunyt öregek, ősök emlékét megelevenítő ciklusban, hanem a TÁRSAK ÉSZAKON részben is, ahol az elment barátok, ismerősök elevenednek meg a mindennapok felidézte emlékekben: „koppanó lépted / a nagyváros zaja” (TÁRSAK ÉSZAKON III.) Vagy a nagyszerű megfigyeléseket rögzítő szép sűrű költemény:

Megfeketült ezüsttálcán
decemberi napsugarat
szolgálnak fel a reggelek.

Telefonod néma
üzenetre vár. A csengő
berozsdásodott.

Tudtad? Nekem
megsúgta valaki
virágözön vár...

(TÁRSAK ÉSZAKON II.)

A vers igen lefojtottan és sejtetően szól a hiányról, amely az egész lakást befonja, és a csalókan ragyogó utolsó kép a szomorú, de felvirágozott végről.

Ez a sűrítő technika, a kihagyásos megfogalmazás, a csattanóra kihegyezetttség a sziporkázó, néha szójátékszerű megoldás többször előfordul a kötetben. Például: „Fatücsök / Folyton folyvást magyaráz / Vélem szinte értem.” (TÁRSAK DÉLEN III.)

A képzelet szárnyán repíti a játékos versírást. Kedveli a „ha” kezdetű mondatokat, amelyek már ellendítik a földről az olvasót a feltételezések, az álom, az ábrándozás világába, vagy a múlt kódébe, mint a TÁRSAK VOLTAK III. VII.

Fontosak ezek a megidézések, mert bármennyire fájdalmasan kénytelen tudomásul venni: „veled vagy nélküled megy az élet tovább” (TÁRSAK VOLTAK III.), de ez nem jelenti az illető teljes hiányát, hiszen nem múlt el egyetlen ős sem nyom nélkül. Mint ahogy tréfásan megfogalmazza a TÁRSAK VOLTAK VII. soraiban: mennyi sok ős adódik össze addig, amíg az ember végül is összeáll.

Az emberi kapcsolatok mindenek felett – erről szól a kötet két középső ciklusa. A kedves ismerősök, író társak alakja tűnik fel, illetve nekik ajánlódnak a versek. Olyanok is vannak, akik rá, mint íróra, fordítóra nagy hatással voltak. (Például Jon Fosse.)

A barátság erejéről nagyon szépen ír: „ha egyszer / barátság lett / angyallá vált / sorsunk // kik itt, Te / ott viseld / szárnyba szökött / hitedet” (TÁRSAK DÉLEN IV.)

A kapcsolatok óriási, egymást röptető erejéről ír igen megkapóan. Arról, hogyan emeli az embert egy kapcsolat: szárnyakat ad számára, de el is tudja varázsolni, s ezzel akár az életét is megmentheti. Furcsa szófacsarással a szárba szökött ismert magyar kifejezést kifordítva a szárnyba szökött kitéttel helyettesíti, jól idomulva a kezdő szóképhez. Az angyal-lét más versekben is a segítség, a baj-

ban való kiállás jelképe lett: TÁRSAM MINDIG XII. Az angyal amúgy is a jónak, a tisztának, a kellemesnek a szinonimája a TÁRSÁK ÉSZAKON II. sorai-
ban: „Havazik /nevezzük hónak / angyalköntösbe / bújtatott jónak.” De emellett az elvekben, az életfelfogásban való hasonlóság is erősíti a kapcsolatokat, nagy erőt ad munkálkodáshoz. TÁRSÁK ÉSZAKON IV.

A társak hiánya, halála nehéz próbatétel, a feldolgozás, a megértés, az elfogadás hosszú folyamat. Az is felmerül, hogy a másik elmúlta saját piciny halálunkat is jelenti (TÁRSÁK ÉSZAKON IV. 2. TÁRSÁK ÉSZAKON III. 1.) Ilyenkor minden a hiányt sugallja, a „valami nem normálisan működik” bántó üzenetét. Már semmi nem az igazi:

Légszomjjal küzd a kalapács
fogaskerék zsír után sikolt
terhe alatt darulánc nyüszít
s az úthenger lomhán halad.

(TÁRSÁK ÉSZAKON III. 3.)

Sokszor ír a nagyváros a civilizáció ártalmairól (TÁRSÁK ÉSZAKON III. 4.) Mennyi rossz, embertelen zajlik a világban, a déli szépségek, természeti gyönyörűségek a tenger, a víz megnyugtató hatása ellenébe! Hiszen délen az idő egészen másként folyik ott az „évek ólomlábakon járnak”. (TÁRSÁK DÉLEN II.) De az északi vidéken is meg lehet találni a természet csodáit, apró képekben rögzíti az elragadtatót gyönyörködés képeit: Eső vagyunk / hallgatsz / hallgatunk /Sűrű a csend / felszabdalthatatlan / szétterül a völgyben / markában tart / nem ereszt (TÁRSÁK ÉSZAKON I.3.); kék fjord / hajók a vízen / mint a szerelem (TÁRSÁK ÉSZAKON I. 2).

Itt is mindig a természet közelsége, a vizek, a csend a robogó zajos nagyvárossal szemben adja a megbékélésnek, a derűs kiegyensúlyozottságnak a perceit, pillanatait. A város „metafizikája” riasztja, a rengeteg technika, a „nagyvárost tükröző kirakatüvegek” (TÁRSÁK ÉSZAKON III.2.) – semmi szépséget nem adnak, ráadásul álvilágot mutatnak, nincsen semmi a maga valóságában, minden csak tükörképe, visszatükrözése, másolata a természet valóságának. De ilyen ijesztő, vészjósló a mobiltelefonos, esemesező világ, a technikával nem megsegített, de megterhelt élet (TÁRSÁK ÉSZAKON III.4.). E túlzások az emberi élet lényegét veszik el. De a legpregnansabb kifejezője a TÁRSÁK ÉSZAKON VI. darabja, ahol hallatlanul szellemesen bontja széjjel a tükörkép metaforát, amikor arról beszél, hogy: „tévé előtt / háttal a világnak töltjük az életünket.”

Hátat fordítva nem látható az igazi világ, hiszen mindig csak a látszat, a tükörkép juthat el hozzánk: „másodkézből” kapjuk a világot. Minden „mintha” létezik, éppen ezért torz és torzít, beleront az életünkbe és minket is elront. Mindezen

Rontás ellen – szinte Nagy László remek soraira emlékezve – csak a szerelem, egy más stílusú élet adhat segítséget. „Futunk vakon / a szürke / aszfaltavaron / álmos város lakók / araszolnak szemben. (TÁRSAM MINDIG V.)

A másféle életelv szerinti együttélés, a virtuális élet helyett az igazi igénye él izzó szerelmes versekben, vallomásokban, ezért lehetséges, „hogy forog kering / kedvünkre a világ” (TÁRSAM MINDIG VIII.) Vagyis a környezet, a világ is megváltozhat kettejük szép és tartalmas kapcsolata által: teljesebb, nekik való lehet, hiszen élénk színű örömök kísérik őket. A szerelmeséhez kötődik Kovács Ferenc kedvenc évszaka: az ősz a TÁRSAM MINDIG VII. soraiban, vagy az „Ősz vagy nekem – nem eresztlek.” (TÁRSAM MINDIG I.) vágya.

Az összetartozás, a ragaszkodás szép megfogalmazása a TÁRSAM MINDIG IX. „De kéz a kézben kezek / harminc év elég idő / hogy legyünk ketten egy”

Érdekes a TÁRSAM MINDIG XIV. szinte népdalszerű ráolvasása: a „szép / a szeme szép...” kezdetű vers.

A kedves nagyszerű alakja úgy idéződik fel, mint a változásban is az állandóság megtestesítője: „ha megyek / ha maradok / ablakban áll / ragyog (TÁRSAM MINDIG XVI.)

Mintegy sarkcsillag, irányjelző szépség, amely meghatározza a másik életét, koordinátáit adja, és pompázatos lelki és fizikai jelenlétével szinte istennői magasságokba emelkedik. Életének és majdani halálának is örök társaként. „azt hittem lehet / de mégsem / élni nélkülöd.” (TÁRSAM MINDIG XVII.)

Az együttlét csodáiról is szól a verseskötet, az egymásrautaltság, az egymás segítése cseng ki minden sorából.

A kötet számvetés, összegzés mivolta mellett a következő nemzedékre is gondol, amikor útravaló, útra bocsátó elveket is megfogalmaz a szerző, elsősorban a fiának, de mindenki okulhat az életelvekből. Éppúgy, mint a kötetnyitó versben, most is felszólító módban üzen. Most biztatást olvashatunk: ne féljünk megélni a teljes életet, világot, ne akarjunk gyorsan túlesni a dolgokon, hiszen akkor nem élvezhetjük ki minden percét, ha csak a kötelesség, a teljesítés feszültsége hajt bennünket. Ne felejtünk el közben élni, mégpedig az igazi, nagyszerű, természetes világot:

„Valami előtt kicsit lenni / pár nappal, órával / néhány perccel / a legnehezebb. / túllenni végre / mihamarabb / de ekkor maga / az idő fut el / azon percek / mik a végelszámolásnál / mínuszok lesznek / Fiú, menj már ! Söpörd kalpagod alá / a maradék világot!” (TÁRSAM DÉLEN V. Dávidnak)

Mindez nemcsak Kovács Ferenc életfilozófiája, mindez az ősök, a korábbi család megélt élettapasztalatait is tartalmazza, ők is üzennek az utódnak. Mindez a kicsit régies nyelvhasználatból világlik elő, hiszen a mai világban senki nem mondja így: kalpag – ez csak a régiek szava lehet. De bizonyára ők is arra biztatnák az unokát, hogy merjen élni, ne méricskéljen, ne latolgasson, bátran vágjon neki a világ meghódításának.

A kötet illusztrációit ugyancsak Kovács Ferenc készítette. Érdekes, stilizált, titokzatos fejek ezek, a Húsvét szigeti szobrokhoz hasonlóak. Az első kép, egy hajóban mutat két profilt, ahogy a magyar szólás mondja: egy hajóban eveznek. Vagyis a víz, a természet közegében ketten próbálnak fennmaradni, együttesen, egymásra számítva. Mint ahogy az egész kötet ezt a létfilozófiát sugallja. A kötet ezek az arcok variálódnak, különböző díszítéseket kapnak, s a versek nyomán az arcuk is egyre inkább kirajzolódik. Egyre több ismerős vonást tudunk felfedezni rajtuk. S ha még tovább forgatjuk a könyvet, akár több rejtély nyitjára is rájöhettünk.

E karcsú kötet jól summázza Kovács Katáng Ferenc eddig megtett életútját. Ahogy írja: „két kezében elfér a jelen / tenyeredbe rejted” (TÁRSAM MINDIG XIII.3.). S most az olvasón a sor, hogy ezeket a verseket, – a jelen civilizációjával elégedetlen szigorú állapotfelméréseket és az izzó, szenvedélyes vallomásokat az emberi kapcsolatokról, amelyek mégis élhetővé varázsolják a különben elég szürke és kietlen jelent, – kezébe vegye és eltűnődjön üzenetein.

(Napkút Kiadó, Budapest 2005.)

Margócsy Klára